

Metode pristupa i organizacija datoteka

*Usluge metoda pristupa i
vrste organizacija datoteka*

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Osnovna struktura datoteke

- Datoteka kao struktura slogova
 - organizovana nad tipom sloga
 - kao linearnom strukturom atributa
 - opšta struktura sloga datoteke kao FSP
 - uključuje podatke iz LSP i podatke o organizaciji FSP na eksternom memorijskom uređaju
 - informacija o strukturi tipa sloga
 - Informacija o vezama između slogova (opciono)
 - svaki slog predstavlja niz polja sa vrednostima atributa
 - **format sloga**
 - pravila za strukturiranje i interpretaciju sadržaja sloga

Osnovna struktura datoteke

• Opšta struktura sloga datoteke kao FSP

$k_1(S)$...	$k_n(S)$	$p_1(S)$...	$p_m(S)$	$s(S)$	$u_1(S)$...	$u_k(S)$	$f_1(S)$...	$f_l(S)$
----------	-----	----------	----------	-----	----------	--------	----------	-----	----------	----------	-----	----------

- $k_i(S)$ - polja vrednosti atributa primarnog ključa ($n \geq 1$)
- $p_i(S)$ - polja vrednosti ostalih atributa ($m \geq 0$)
- $s(S)$ - polje statusa sloga - indikator aktuelnosti sloga u LSP
- $u_i(S)$ - polja pokazivača za memorisanje veza u LSP ($k \geq 0$)
- $f_i(S)$ - kontrolna polja kod slogova varijabilne dužine ($l \geq 0$)

• Skraćena notacija

$k(S)$	$p(S)$	$s(S)$	$u(S)$	$f(S)$
--------	--------	--------	--------	--------

Osnovna struktura datoteke

- **Osnovna struktura datoteke**
 - $k(S)$ predstavlja jedinu obaveznu grupu polja
 - koja se sastoji od najmanje jednog polja
 - često se posmatra kao linearna struktura slogova
 - uređena u rastućem ili opadajućem redosledu vrednosti primarnog ključa
 - redosled polja u formatu sloga ne mora biti isti kao u opštoj strukturi sloga
 - datoj na prethodnom slajdu
 - pozicija kontrolnih polja uslovljena je njihovom semantikom

Osnovna struktura datoteke

- Format polja sloga
 - uslovljen specifikacijom domena odgovarajućeg atributa, odnosno primenjenim tipom podatka
- Vrste polja u slogovima
 - **polja konstantne dužine**
 - nije potrebno memorisati informaciju o granicama polja
 - **polja promenljive dužine**
 - potrebno je memorisati informaciju o granicama polja
 - koristi se kontrolno polje $f_i(S)$
 - tehnike
 - navođenjem aktuelne dužine polja u kontrolnom polju, neposredno ispred sadržaja polja
 - navođenjem specijalne oznake kraja polja u kontrolnom polju, neposredno nakon sadržaja polja

Osnovna struktura datoteke

- Vrste slogova prema dužini
 - **slogovi konstantne dužine**
 - sva polja u svakom slogu su konstantne dužine
 - nije potrebno memorisati informaciju o granicama sloga
 - **slogovi promenljive dužine**
 - postoji barem jedno polje promenljive dužine u slogu
 - potrebno je memorisati informaciju o granicama sloga
 - koristi se kontrolno polje $f_i(S)$
 - tehnike
 - navođenjem aktuelne dužine sloga u kontrolnom polju, neposredno ispred ostalog sadržaja kompletnog sloga
 - navođenjem specijalne oznake kraja sloga u kontrolnom polju, neposredno nakon ostalog sadržaja sloga
 - uvođenjem posebne indeksne strukture sa rednim brojevima bajtova koji ukazuju na početke slogova

Osnovna struktura datoteke

- Karakteristike vrsta slogova prema dužini
 - **slogovi konstantne dužine**
 - pojavljuju se u praksi
 - homogena struktura
 - jednostavnije pristupanje podacima i ažuriranje podataka
 - lakša i preciznija procena performansi obrade podataka
 - manja efikasnost upotrebe memorijskog prostora
 - **slogovi promenljive dužine**
 - izuzetno često se pojavljuju u praksi
 - nehomogena struktura
 - teže pristupanje podacima i ažuriranje podataka
 - teža i nepreciznija procena performansi obrade podataka
 - veća efikasnost upotrebe memorijskog prostora

Osnovna struktura datoteke

- Vrste slogova prema ponavljanju vrednosti
 - **slogovi s ponavljajućim grupama**
 - višestruko pojavljivanje vrednosti atributa u jednom slogu
 - kada je dozvoljeno da jedna vrednost atributa bude predstavljena kao niz vrednosti istog tipa
 - primer
 - » tip entiteta: *Student*({*StdID*, ..., *StdStrJez*}, {*StdID*})
 - » tip podatka: (*StdStrJez* : *string*(55))
 - » moguća vrednost, tri puta navedena (kao tri polja)
 - » 'engleski', 'francuski', 'nemački'
 - moraju uvek biti slogovi varijabilne dužine
 - **slogovi bez ponavljajućih grupa**
 - nije dozvoljeno višestruko pojavljivanje vrednosti atributa
 - moguće je uvek projektovati tip sloga bez ponavljajućih grupa
 - primenom odgovarajućih projektantskih tehnika

Osnovna struktura datoteke

- Polja pokazivača u strukturi sloga
 - predstavljaju adrese lokacija u memorijskom prostoru
- Vrste adresa lokacija
 - **apsolutna (mašinska) adresa**
 - strukturirana prema adresnom prostoru jedinice diska
 - **relativna adresa**
 - predstavlja redni broj lokacije
 - može biti praćen rednim brojem podlokacije
 - primeri
 - *rbr. bloka, rbr. bajta, (rbr. bloka, rbr. bajta u bloku)*
 - *rbr. sloga (u linearnoj strukturi), (rbr. bloka, rbr. sloga u bloku)*
 - **simbolička (asocijativna) adresa**
 - vrednost ključa

Osnovna struktura datoteke

- Vrste adresa lokacija
 - **apsolutna (mašinska) adresa**
 - praktično se ne koristi u organizaciji datoteka
 - stvara zavisnost od fizičkih karakteristika uređaja
 - ne zahteva transformaciju
 - **relativna adresa**
 - vrlo često se koristi u organizaciji datoteka
 - obezbeđuje nezavisnost od fizičkih karakteristika uređaja
 - zahteva jednu ili više transformacija do apsolutne adrese
 - na nivou metode pristupa i/ili sistemskih poziva
 - **simbolička (asocijativna) adresa**
 - često se koristi u organizaciji datoteka
 - zahteva transformaciju u relativnu adresu
 - na nivou metode pristupa

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Blok (logički blok)**

- kao organizaciona jedinica podataka

- predstavlja niz slogova

- ima konstantni kapacitet

- tipične veličine: 2KB, 4KB, 8KB, 16KB

- najčešće predstavlja celobrojni umnožak kapaciteta fizičkog bloka

- **Odnos blok – fizički blok**

- uobičajeno, jedan blok predstavlja niz od 2^n ($n \geq 0$) fizičkih blokova

- nije nemoguće da kapacitet bloka bude

- jednak kapacitetu fizičkog bloka ili

- manji od kapaciteta fizičkog bloka

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Opšta struktura (format) bloka**
 - zaglavlje bloka i niz slogova

A_i

Zaglavlje bloka	A_i^1	...	A_i^j	...	A_i^f
	s_1	...	s_j	...	s_f

- A_i - adresa bloka (najčešće iskazana kao relativna)
- A_i^j - relativna adresa j -tog sloga u i -tom bloku (i, j)
- f - faktor blokiranja – broj slogova u bloku
- zaglavlje bloka – neobavezna kategorija
 - obuhvata podatke vezane za FSP datoteke, npr.
 - » različita polja pokazivača
 - » broj slogova u bloku
 - » indeks na početke slogova

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Vrste blokova**

- **blokovi sa slogovima promenljive dužine**

- više slogova može biti smešteno u jedan blok
 - dozvoljeno je i da veličina jednog sloga premaši kapacitet bloka
 - tada se vrši ulančavanje blokova jednog sloga

- **blokovi sa slogovima konstantne dužine**

- homogena struktura bloka i datoteke
 - svaki blok datoteke sadrži uvek isti broj slogova
 - f – faktor blokiranja datoteke
 - B – ukupan broj blokova datoteke
 - N – ukupan broj slogova u LSP datoteke

$$B = \lceil (N + x) / f \rceil$$

- x – broj dodatno upotrebljenih specijalnih slogova

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Proračun potrebnog kapaciteta datoteke**

- moguć u slučaju primene blokova sa slogovima konstantne dužine

- K_s – kapacitet sloga

- predstavlja zbir kapaciteta svih polja (konstantne dužine)

- K_b – kapacitet bloka (unapred zadata konstanta)

- K_z – kapacitet zaglavlja bloka (zavisi od organizacije)

$$f = \lfloor (K_b - K_z) / K_s \rfloor$$

- K_d – kapacitet datoteke (zavisi od organizacije)

$$K_d = BK_b + W_d$$

- W_d – kapacitet STD za datoteku

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Struktura datoteke kao niza blokova**
 - linearna struktura blokova datoteke
 - svaki blok datoteke obuhvata niz slogova datoteke
- **Strogo strukturirana datoteka**
 - strogo tipizovana datoteka sa pridruženom semantikom
 - organizovana kao struktura nad skupom slogova

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Zaglavlje datoteke**

- potrebno proširenje osnovne strukture datoteke
- uvodi se specijalni slog na početku datoteke
 - sa podacima o organizaciji datoteke i formatu bloka i sloga datoteke
 - uključuje podatke
 - broj slogova i/ili blokova u datoteci
 - dužina i format sloga
 - pozicija polja ključa u slogu
 - pokazivači na početke spregnutih struktura slogova ili blokova

Struktura datoteke kao niza blokova

- **Oznaka kraja datoteke**

- načini označavanja kraja datoteke u osnovnoj strukturi
 - (A) uvođenjem specijalnog sloga za oznaku kraja datoteke
 - zapisuje se na kraju strukture, iza poslednjeg sloga u LSP, u prvu slobodnu lokaciju memorijskog prostora datoteke
 - (B) uvođenjem specijalne oznake kraja u polje pokazivača
 - navodi se u polju pokazivača logički narednog sloga $u(S)$, kod poslednjeg sloga u LSP
 - (C) vođenjem posebne evidencije zauzetosti prostora
 - memorisanjem npr. broja zauzetih lokacija u prostoru dodeljenom datoteci
 - u pomoćnoj strukturi podataka
 - (D) kraj datoteke je kraj prostora dodeljenog datoteci
 - ne uvodi se poseban mehanizam za označavanje kraja datoteke

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Metoda pristupa

- Paket programa (rutina) za podršku usluga visokog nivoa
 - upravljanje strogo strukturiranim datotekama
 - upravljanje organizacijom i memorisanjem polja, slogova i blokova
 - različite vrste usluga u pogledu organizacije sloga i bloka
 - upravljanje baferima metode pristupa
 - viši nivo "baferisanja" u odnosu na nivo sistemskih bafera

Metoda pristupa

- Paket programa (rutina) za podršku usluga visokog nivoa
 - podrška različitih vrsta organizacije datoteka
 - podrška različitih načina memorisanja logičkih veza i adresiranja (pristupa podacima)
 - u strogo strukturiranim datotekama
 - vođenje brige o kategorijama
 - zaglavlje datoteke
 - početak i kraj datoteke
 - tekući pokazivač, indikator aktuelnosti
 - » iskazan kao relativna adresa bloka ili sloga na kojem se sprovodi operacija (ili alternativno, na kojem je izvršena prethodna operacija)
 - podrška izgradnje specijalnih pomoćnih struktura za poboljšanje efikasnosti obrade podataka

Metoda pristupa

- Paket programa (rutina) za podršku usluga visokog nivoa
 - podrška opštih postupaka upravljanja sadržajem datoteka
 - kreiranje, traženje, pretraživanje, ažuriranje i reorganizacija
 - koristi ili uključuje usluge niskog nivoa izabranog OS
 - u zavisnosti od mesta i načina implementacije metode pristupa
 - obezbeđuje nezavisnost aplikativnog programa od usluga niskog nivoa OS
 - obezbeđuje preslikavanje strogo strukturirane datoteke u FSP niza fizičkih blokova
 - obezbeđuje transformacije relativne adrese sloga ili bloka datoteke u relativnu adresu bajta ili fizičkog bloka

Metoda pristupa

- Upravljanje strogo strukturiranim datotekama
 - podrška organizacije slogova i polja
 - konstantne dužine
 - promenljive dužine
 - podrška različitih (alfanumeričkih, datumskih, bitorijentisanih, multimedijalnih) tipova podataka
 - podrška različitih kodnih rasporeda
 - konverzije podataka
 - iz tipa podatka programske promenljive u tip podatka atributa datoteke i obratno
 - iz tipa podatka atributa strogo strukturirane datoteke u niz bajtova i obratno

Metoda pristupa

- Upravljanje strogo strukturiranim datotekama
 - usluge razmene podataka sa aplikativnim programom
 - **na nivou sloga**
 - grupisanje slogova u blokove pri upisu podataka
 - rastavljanje bloka na slogove pri čitanju podataka
 - održavanje tekućeg pokazivača kao relativne adrese sloga
 - » *redni broj sloga u datoteci*
 - i njegova transformacija u oblik
 - » *(redni broj bloka u datoteci, redni broj sloga u bloku)*
 - **na nivou bloka**
 - razmena sadržaja kompletnih logičkih blokova između aplikativnog programa i datoteke
 - održavanje tekućeg pokazivača kao relativne adrese bloka, u obliku
 - » *redni broj bloka u datoteci*

Metoda pristupa

- Upravljanje strogo strukturiranim datotekama
 - usluge pristupa podacima iz aplikativnih programa
 - **sekvencijalni (redosledni) pristup**
 - slogovima ili blokovima datoteke
 - » najčešće slogovima datoteke
 - automatski održavaju (inkrementiraju) vrednost tekućeg pokazivača
 - » pri operacijama učitavanja / zapisivanja podataka
 - **direktni pristup**
 - slogovima ili blokovima datoteke
 - zahtevaju eksplicitno zadavanje vrednosti tekućeg pokazivača
 - » rednog broja sloga ili bloka datoteke
 - » pri operacijama pozicioniranja
 - **dinamički (kombinovani) pristup**
 - kombinacija direktnog i sekvencijalnog pristupa

Metoda pristupa

- Upravljanje strogo strukturiranim datotekama
 - pozivi rutina metode pristupa
 - otvaranje i zatvaranje datoteke
 - učitavanje i ispisivanje sadržaja sloga ili bloka
 - pozicioniranje na slog ili blok datoteke
 - ispitivanje statusa datoteke
 - kreiranje, brisanje datoteke, itd.
 - preuzimaju parametre poziva iz pozivajućeg okruženja - aplikativnog programa
 - » putanja i naziv datoteke (otvaranje datoteke)
 - » oznaka datoteke (rutine nad otvorenom datotekom)
 - » oznaka promenljive u radnoj zoni programa
 - prosleđuju u pozivajuće okruženje informacije o statusu izvršenja rutine metode pristupa
 - » osnova za obradu izuzetaka

Metoda pristupa

- Okruženja koja uključuju metode pristupa
 - **operativni sistem**
 - **programski jezik sa pridruženim paketima (bibliotekama) funkcija**
 - **sistem za upravljanje bazama podataka**
- Neki servisi metode pristupa mogu biti implementirani direktno u aplikativnom programu

Metoda pristupa

- Okruženja koja uključuju metode pristupa
 - **operativni sistem**
 - najčešće stariji operativni sistemi "mainframe" računara
 - nije bila vidljiva eksplicitna podela na usluge OS niskog i visokog nivoa
 - servisi metode pristupa, tj. fajl sistema, vidljivi kao "monolitna" struktura
 - prvi SUBP nastaju na temelju eksplicitne upotrebe servisa takvih metoda pristupa
 - podržavali upravljanje blokovima i baferima metode pristupa
 - Block = Control Interval (CI)
 - dozvoljavaju eksplicitno deklarisanje formata bloka (time i kapaciteta bafera) na nivou pojedinačne datoteke
 - pozivi servisa metode pristupa često kombinovani s programskim jezikom Cobol ili PL/I (IBM)

Metoda pristupa

- Okruženja koja uključuju metode pristupa
 - **programski jezik sa pridruženim paketima (bibliotekama) funkcija**
 - praktično svaki savremeni programski jezik (npr. C, Java) pruža određene usluge metode pristupa, koje mogu biti
 - ugrađene u sam jezik ili
 - uključene u određene pakete (biblioteke) funkcija
 - » "upakovane" i isporučene zajedno s kompajlerom i razvojnim okruženjem (npr. za C, stdio.h) ili
 - » isporučene nezavisno od samog jezika / kompajlera
 - eksplicitno koriste usluge niskog nivoa izabranog OS
 - najčešće pružaju samo usluge na nivou sloga datoteke
 - upravljanje blokovima i baferima sakriveno od aplikativnog programa
 - » baferi bibliotečkih funkcija su konstantnog kapaciteta (u C definisan u stdio.h) i nedostupni aplikativnom programu

Metoda pristupa

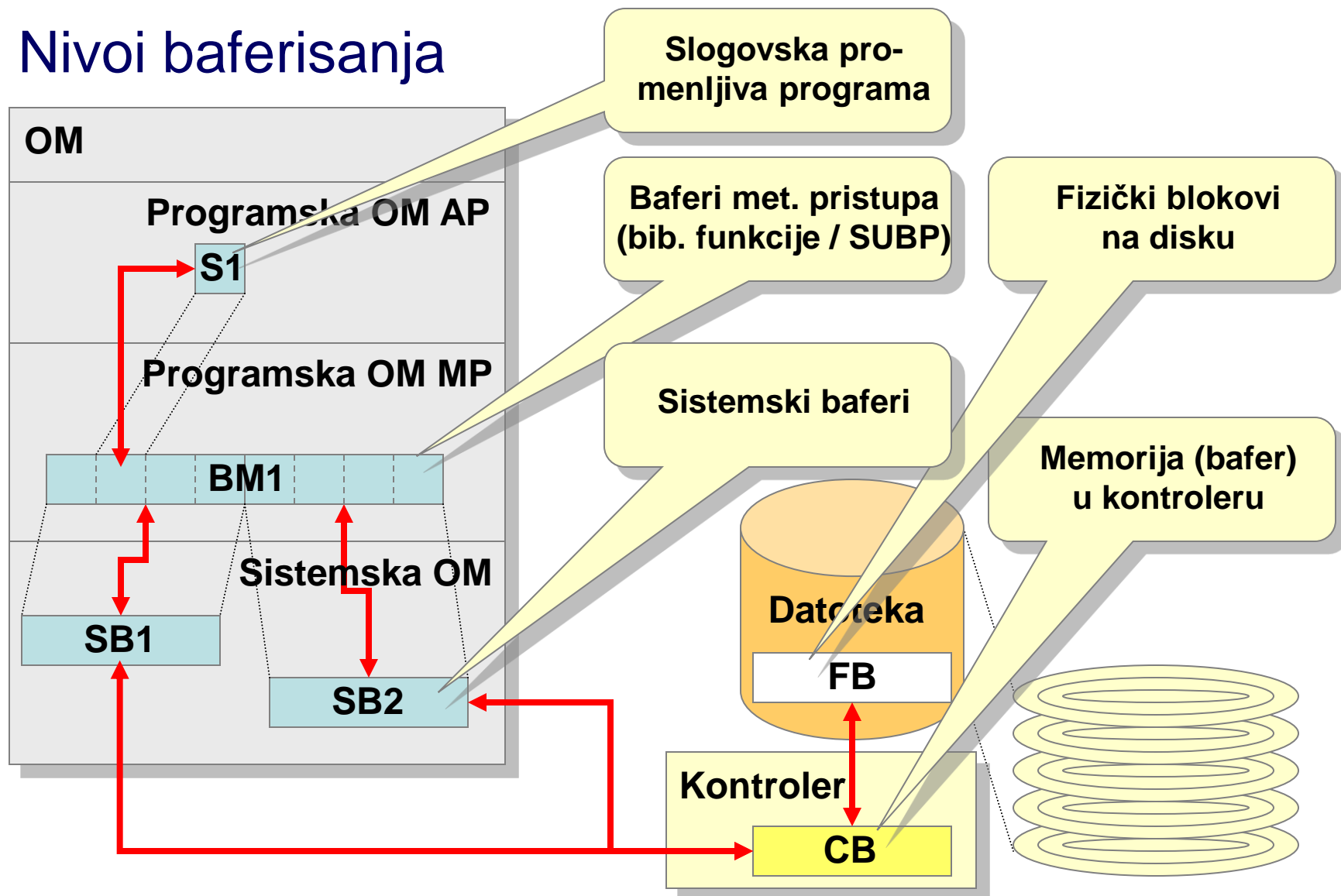
- Okruženja koja uključuju metode pristupa
 - **sistem za upravljanje bazama podataka**
 - svaki SUBP obavezno obezbeđuje usluge metode pristupa
 - najčešće, ne koriste se direktno iz aplikativnih programa
 - već su na raspolaganju drugim modulima unutar SUBP
 - eksplicitno koristi usluge niskog nivoa izabranog OS
 - mada je moguće, u specifičnim situacijama, da SUBP "zaobiđe" usluge niskog nivoa OS
 - » tada SUBP direktno upravlja fizičkom razmenom podataka između datoteke na disku (raw device) i OM
 - podržava upravljanje blokovima i baferima metode pristupa
 - Database Block
 - dozvoljava eksplicitno deklarisanje kapaciteta bloka / bafera na nivou instalacije SUBP
 - » uniformno za sve datoteke kojima upravlja SUBP

Metoda pristupa

- Upravljanje baferima metode pristupa
 - okruženje u kojem je implementirana metoda pristupa brine o zadacima upravljanja baferima
 - alociranje i dealociranje bafera
 - vođenje evidencije o sadržaju bafera
 - tri nivoa "baferisanja" podataka datoteke u OM
 - **nivo sistemskih bafera**
 - kojim upravlja OS
 - **nivo bafera metode pristupa**
 - kojim upravlja okruženje u kojem je implementirana metoda pristupa
 - **nivo lokacija promenljivih u aplikativnom programu**
 - kojim upravlja aplikativni program

Metoda pristupa

- Nivoi baferisanja

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Parametri organizacije datoteka

- **Organizacija podataka**
 - projekat logičke strukture obeležja (LSO)
 - projekat i implementacija FSP, u kontekstu
 - isprojektovane LSO i
 - systemske arhitekture
 - sa ciljevima da se obezbede
 - zadovoljenje korisničkih zahteva
 - uslovi za efikasnu obradu podataka
- **Rezultat organizovanja podataka**
 - sistem baze podataka ili
 - sistem datoteka

Parametri organizacije datoteka

- **Projekat i implementacija FSP**

- izbor načina dodele lokacija slogovima
- izbor načina memorisanja logičkih veza između slogova u LSP
- projektovanje osnovnih struktura podataka
- projektovanje pomoćnih struktura podataka
- proračun i rezervisanje potrebnog prostora na eksternim memorijskim uređajima
- smeštanje slogova sa vezama na eksterne memorijske uređaje
- proračun, praćenje i analiza performansi postupaka obrade podataka

Parametri organizacije datoteka

- **Organizacija datoteke**
 - projektovanje LSO svodi se na projektovanje tipa entiteta $N(Q, C)$, tj. tipa sloga
 - izbor vrste organizacije datoteke (osnovnih i pomoćnih struktura) zavisi od vrednosti parametara
 - način dodele lokacija slogovima
 - uslovljava i način evidentiranja slobodnog i zauzetog prostora u datoteci
 - način memorisanja logičkih veza između slogova u LSP

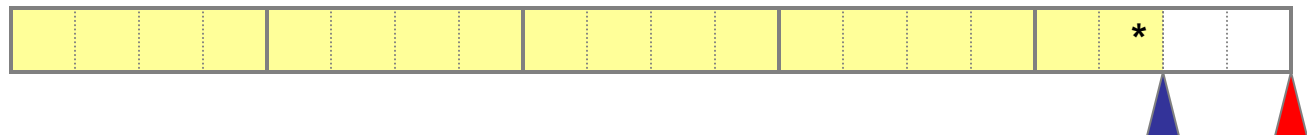
Parametri organizacije datoteka

- **Način dodele lokacija slogovima (DLS)**

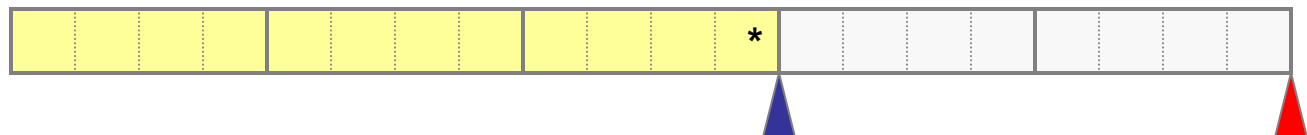
- moguće vrednosti parametra DLS

- (A) svaki novi slog upisuje se na kraj datoteke, kao fizički susedan u odnosu na poslednji slog datoteke

- ako se prostor datoteke dinamički alokira (povećava pri upisu)
 - » samo poslednji blok može biti delimično popunjen
 - » svi ostali blokovi su kompletno popunjeni

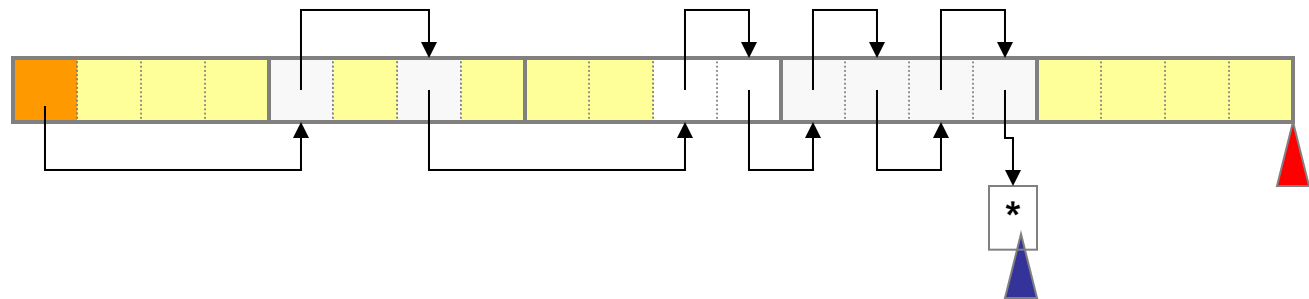

- ako se prostor datoteke statički (unapred) alokira
 - » poslednji upisani slog datoteke deli prostor datoteke na kompletno zauzet i kompletno slobodni deo

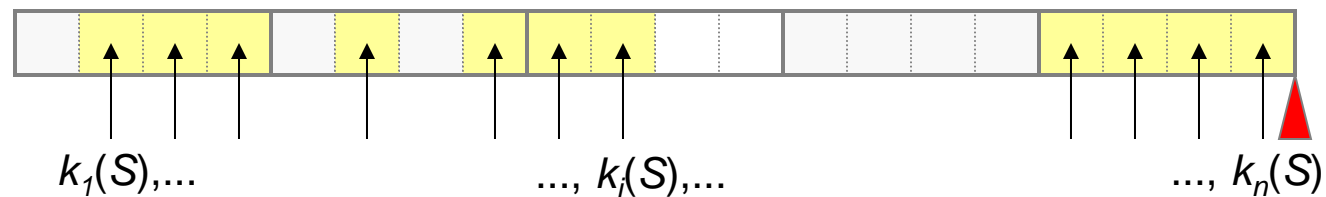
Parametri organizacije datoteka

- **Način dodele lokacija slogovima (DLS)**
 - moguće vrednosti parametra DLS
 - (B) svaki novi slog dobija prvu slobodnu lokaciju iz spregnute linearne strukture slobodnih lokacija
 - prostor datoteke uvek se statički (unapred) alokira
 - » ne izaziva ga svaki f -ti upis novih slogova u datoteku
 - indeks na listu slobodnih lokacija memoriše se u zaglavlju datoteke

Parametri organizacije datoteka

- **Način dodele lokacija slogovima (DLS)**
 - moguće vrednosti parametra DLS
 - (C) svaki novi slog dobija slobodnu lokaciju čija relativna adresa predstavlja funkciju vrednosti ključa
 - prostor datoteke uvek se statički alocira
 - » nezavisno od upisa novih slogova u datoteku
 - moguće kad su u pitanju isključivo slogovi konstantne dužine
 - funkcija transformacije vrednosti ključa
 - » hash (analitička) transformacija ili
 - » tabelarno zadata, uz upotrebu pomoćne strukture

Parametri organizacije datoteka

- **Način memorisanja logičkih veza (MLV)**

- između slogova u LSP
 - moguće vrednosti parametra MLV
 - (1) fizičkim pozicioniranjem
 - logički susedni slogovi smeštaju se u fizički susedne lokacije
 - (2) pomoću pokazivača kao relativnih adresa
 - pokazivač memoriše relativnu adresu logički susednog sloga
 - **(2a) polja pokazivača ugrađena u osnovnu strukturu**
 - » svaki slog osnovne strukture datoteke proširuje se barem jednim poljem pokazivača
 - **(2b) polja pokazivača ugrađena u pomoćne strukture**
 - » uvodi se barem jedna pomoćna, tzv. indeksna struktura
 - » često oblika stabla
 - » sa formatom sloga u obliku para ili n-torke
- (polja identifikatora sloga, polja pokazivača)*

Parametri organizacije datoteka

- **Način memorisanja logičkih veza (MLV)**
 - između slogova u LSP
 - moguće vrednosti parametra MLV
 - (3) logičke veze se ne memorišu
 - u FSP ne postoje podaci o logički susednim slogovima
 - podaci o logički susednim slogovima se jedino mogu generisati
 - » putem posebnih programa, na zahtev korisnika
 - » programi za uređivanje (sortiranje) datoteka

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Vrste organizacije datoteka

- Vrste organizacija datoteka
 - **osnovne organizacije**
 - organizacija datoteke svodi se na osnovnu organizaciju
 - FSP nad skupom slogova organizovana je u jednoj memorijskoj zoni
 - često, to je i jedna datoteka operativnog sistema
 - **složene organizacije**
 - dobijaju se kombinovanjem osnovnih organizacija
 - FSP uključuju barem dve memorijske zone
 - što mogu biti i barem dve datoteke operativnog sistema
 - osnovna FSP može biti raspoređena u jednu, ili u više od jedne zone
 - mogu se pojaviti pomoćne strukture podataka, smeštene u posebnim zonama

Vrste organizacije datoteka

- Vrste organizacija datoteka
 - **osnovne organizacije datoteka**
 - serijska (pile, heap)
 - sekvencijalna (sequential)
 - spregnuta (chain)
 - rasuta (hash) sa jedinstvenim memorijskim prostorom
 - direktna
 - relativna
 - statička rasuta
 - dinamička rasuta
 - **složene organizacije**
 - rasute (hash) sa zonom prekoračenja
 - statičke indeksne (indeks-sekvencijalna)
 - dinamičke indeksne (organizacije sa B-stablom)

Vrste organizacije datoteka

- Osnovne organizacije datoteka

DLS \ MLV	1	2a	3
A			
B			
C			

sekvencijalna

serijska

spregnuta

rasuta

Vrste organizacije datoteka

- Osnovne organizacije datoteka

DLS \ MLV	1	2a	3
A		sekvencijalna	serijska
B		spregnuta	
C			rasuta

Vrste organizacije datoteka

- **Složene organizacije datoteka**
 - rasute (hash) sa zonom prekoračenja
 - primarna zona – osnovna struktura
 - osnovna rasuta organizacija
 - zona prekoračenja – nastavak osnovne strukture
 - spregnuta ili serijska organizacija
 - statičke indeksne (indeks-sekvencijalne)
 - primarna zona – osnovna struktura
 - sekvencijalna organizacija
 - zona prekoračenja – nastavak osnovne strukture
 - spregnuta organizacija
 - zona indeksa – pomoćna struktura
 - spregnuta organizacija
 - » sprezanje u obliku n-arnog stabla traženja

Vrste organizacije datoteka

- **Složene organizacije datoteka**
 - dinamičke indeksne (organizacije sa B-stablom)
 - primarna zona – osnovna struktura
 - serijska ili spregnuta organizacija
 - zona indeksa – pomoćna struktura
 - spregnuta organizacija
 - » sprezanje u obliku jedne od varijanti B-stabla

Vrste organizacije datoteka

- Navedene vrste organizacije pojavljuju se u praksi kao
 - **fizičke organizacije datoteka**
 - u sistemima datoteka
 - svaka datoteka u sistemu datoteka pojavljuje se kao jedna ili više posebnih OS datoteka
 - **fizičke organizacije tabela**
 - u sistemima baza podataka
 - svaka tabela BP može biti distribuirana u više datoteka podataka kojima upravlja SUBP
 - u jednoj datoteci podataka kojom upravlja SUBP može biti smešteno više tabela BP

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Opšte procedure nad datotekama

- Vrste postupaka (operacija) nad LSP datoteke
 - formiranje datoteke
 - pristupanje u datoteci
 - traženje u datoteci
 - pretraživanje u datoteci
 - obrada datoteka
 - ažuriranje datoteke
 - reorganizacija datoteke

Opšte procedure nad datotekama

- **Formiranje datoteke**

- postupak kreiranja FSP datoteke

- sa smeštanjem slogova na eksterni memorijski uređaj
 - saglasno projektovanoj organizaciji
 - na osnovu sadržaja neke druge strukture podataka
 - uključuje preuzimanje podataka iz drugih datoteka ili
 - direktno zadavanje podataka od strane korisnika

- dve vrste datoteka

- datoteke koje se formiraju u posebnom postupku
 - najčešće: sekvencijalna, spregnuta, statičke rasute, statičke indeksne
 - datoteke koje se formiraju u redovnom postupku ažuriranja (upisa novih slogova)
 - najčešće: serijska, indeksne s B stablima, dinamička rasuta

Opšte procedure nad datotekama

- **Pristupanje u datoteci**

- postupak pozicioniranja na željenu lokaciju
 - sloga ili bloka datoteke
- vrste pristupa
 - sekvencijalni pristup
 - automatsko održavanje relativne adrese tekućeg pokazivača
 - operacija se odnosi na neposredno susednu lokaciju u odnosu na lokaciju na kojoj je obavljena prethodna operacija
 - direktni pristup
 - eksplicitno zadavanje relativne adrese tekućeg pokazivača koji ukazuje na lokaciju nad kojom će se realizovati neka operacija
 - dinamički
 - kombinacija sekvencijalnog i direktnog pristupa
 - NAPOMENA: sekvencijalni i direktni pristup i sekvencijalna i direktna organizacija datoteke nisu isti pojmovi

Opšte procedure nad datotekama

- **Traženje u datoteci**

- algoritam **AT**: $\text{dom}(\mathbf{K}) \rightarrow \text{Ind} \times \mathbf{A} \times \mathbf{S}$

- za zadatu vrednost argumenta traženja
 - vrednost ključa iz domena, $a \in \text{dom}(\mathbf{K})$
 - u stanju je da generiše i vrati, po potrebi, u program
 - indikaciju uspešnosti traženja $\text{Ind} = \{\text{true}, \text{false}\}$
 - » ako je slog nađen, traženje je uspešno (true)
 - » ako slog nije pronađen, traženje je neuspešno (false)
 - relativnu adresu mesta zaustavljanja traženja
 - » iz skupa svih adresa u adresnom prostoru datoteke \mathbf{A}
 - » koji, po potrebi, uključuje i adresu prve naredne lokacije nakon kraja datoteke
 - sadržaj sloga na mestu zaustavljanja traženja
 - » ili specijalnu vrednost, ako je reč o nepostojećem slogu

Opšte procedure nad datotekama

- **Traženje u datoteci**

- algoritam **AT**: $\text{dom}(K) \rightarrow \text{Ind} \times A \times S$

- nisu uvek svi nabrojani izlazni parametri potrebni aplikativnom programu
 - specifični algoritmi traženja na izlazu će generisati samo vrednosti onih parametara koji su stvarno neophodni aplikativnom programu
 - moguće svrhe primene algoritma traženja
 - da bi se utvrdilo ima li traženog sloga u datoteci ili nema
 - » npr. radi provere ispunjenosti uslova za upis novog ili brisanje postojećeg sloga sa zadatom vrednošću ključa
 - da bi se utvrdila adresa na kojoj se traženi slog nalazi
 - » jer je potrebno direktno pozicioniranje na datu adresu
 - da bi se preneo sadržaj traženog sloga u aplikativni program
 - » npr. radi daljih potreba obrade podataka

Opšte procedure nad datotekama

- **Traženje u datoteci**

- algoritam **AT**: $\text{dom}(K) \rightarrow \text{Ind} \times A \times S$

POČETAK TRAŽENJA

generisanje početne relativne adrese traženja

postoji potreba za nastavak traženja \leftarrow DA

RADI *petlja_traženja* **DOK** postoji potreba za nastavak traženja

čitanje sadržaja sloga s tekuće adrese

AKO argument traženja = vrednost ključa tekućeg sloga **TADA**

traženje uspešno, postoji potreba za nastavak traženja \leftarrow NE

INAČE

AKO postoje uslovi za nastavak traženja **TADA**

generisanje naredne relativne adrese traženja

INAČE

traženje neuspešno, postoji potreba za nastavak traženja \leftarrow NE

KRAJ AKO

KRAJ AKO

KRAJ RADI *petlja_traženja*

KRAJ TRAŽENJA

Opšte procedure nad datotekama

- **Traženje u datoteci**

- metode traženja s obzirom na vrstu postupka
 - linearno traženje
 - moguće u sekvencijalnim, serijskim i rasutim organizacijama
 - binarno traženje
 - isključivo moguće u sekvencijalnim organizacijama
 - traženje praćenjem pokazivača
 - isključivo moguće u spregnutim organizacijama
 - » u osnovnim strukturama i
 - » uz korišćenje pomoćnih struktura
 - traženje metodom transformacije argumenta u adresu
 - $h: \text{dom}(K) \rightarrow A$
 - moguće u rasutim organizacijama

Opšte procedure nad datotekama

- **Traženje u datoteci**

- vrste traženja s obzirom na predistoriju traženja

- **traženje slučajno odabranog sloga (tso)**

- izbor početne adrese traženja je unutrašnje pitanje algoritma
 - » ne zavisi od mesta zaustavljanja prethodnog traženja, niti od toga da li je postojalo prethodno traženje
 - moguće u svim organizacijama datoteka

- **traženje logički narednog sloga (tln)**

- početna adresa traženja predstavlja adresu na kojoj je zaustavljeno prethodno traženje
 - » moguće je ako je prethodno postojalo barem jedno traženje
 - svaka naredna adresa traženja može biti samo adresa logički narednog sloga
 - moguće u organizacijama u kojima se vode podaci o logički narednom slogu

Opšte procedure nad datotekama

- **Pretraživanje u datoteci**

- algoritam **AP**: $\text{dom}(\text{LogUslov}) \rightarrow \mathbf{P(S)}$ ili $\mathbf{P(A)}$

- za zadatu vrednost argumenta pretraživanja

- zadati logički uslov

- u stanju je da generiše i vrati, po potrebi, u program

- skup slogova koji zadovoljavaju logički uslov pretraživanja

- » $\mathbf{P(S)}$ - partitivni skup skupa slogova S ili

- skup adresa slogova koji zadovoljavaju logički uslov pretraživanja

- » $\mathbf{P(A)}$ - partitivni skup skupa adresa iz adresnog prostora

- pretraživanje je uspešno, ako je skup slogova koji zadovoljava zadati uslov neprazan

Opšte procedure nad datotekama

- **Pretraživanje u datoteci**

- algoritam **AP**: $\text{dom}(\text{LogUslov}) \rightarrow \text{P}(\text{S})$ ili $\text{P}(\text{A})$

- logički uslov zahteva definisanje sintakse zapisivanja

- predstavlja logički izraz, moguća upotreba

- logičkih izraza i operanada

- relacionih izraza i operanada

- tipskih izraza i operanada

- » aritmetičkih, alfanumeričkih, datumskih

- u ulozi operanada mogu se pojaviti atributi tipa sloga, konstante i funkcije primenjene nad izrazima

- neki specijalni tipovi logičkih uslova

- uslovi konjuktivnog tipa: $A_1 = a_1 \wedge \dots \wedge A_n = a_n$

- uslovi disjunktivnog tipa: $A_1 = a_1 \vee \dots \vee A_n = a_n$

- **sekundarni ključ**

- niz obeležja strukture po kojem se vrši pretraživanje

Opšte procedure nad datotekama

- **Ažuriranje datoteke**

- postupak dovođenja LSP datoteke u sklad sa izmenjenim stanjem klase entiteta u realnom sistemu
- osnovne operacije

- **upis novog sloga u datoteku**

- zahteva prethodno neuspešno traženje
 - može iziskivati premeštanje određenog broja drugih slogova

- **modifikacija vrednosti neprimarnih atributa sloga**

- zahteva prethodno uspešno traženje
 - uobičajeno, zabranjuje se modifikacija vrednosti obeležja primarnog ključa

- » po kojem je uspostavljena osnovna organizacija

- **brisanje postojećeg sloga iz datoteke**

- zahteva prethodno uspešno traženje
 - može iziskivati premeštanje određenog broja drugih slogova

Opšte procedure nad datotekama

- **Ažuriranje datoteke**

- vrste brisanja

- **logičko brisanje sloga iz datoteke**

- svodi se na izmenu vrednosti polja statusa sloga
 - iz statusa aktuelnog u status neaktuelnog sloga
 - neaktuelni slog i dalje zauzima lokaciju u memorijskom prostoru
 - lokacije neaktuelnih slogova oslobađaju se reorganizacijom

- **fizičko brisanje sloga iz datoteke**

- dovodi do izmene sadržaja bloka u kojem se nalazio izbrisani slog
 - može izazvati pomeranje drugih slogova iz jednih u druge lokacije
 - dovodi do oslobađanja jedne lokacije sloga u memorijskom prostoru
 - » to ne mora obavezno biti lokacija izbrisano sloga

Opšte procedure nad datotekama

- **Obrada datoteka**

- algoritamski iskazani niz operacija nad LSP jedne ili više datoteka
 - sa ciljem svrsishodne transformacije podataka datoteka
 - moguća primena operacija
 - pristupa slogovima
 - » jedina obavezna vrsta operacija u obradi datoteka
 - traženja i pretraživanja
 - ažuriranja (unosa, brisanja i modifikacije)
 - generisanja (izračunavanja) novih podataka

Opšte procedure nad datotekama

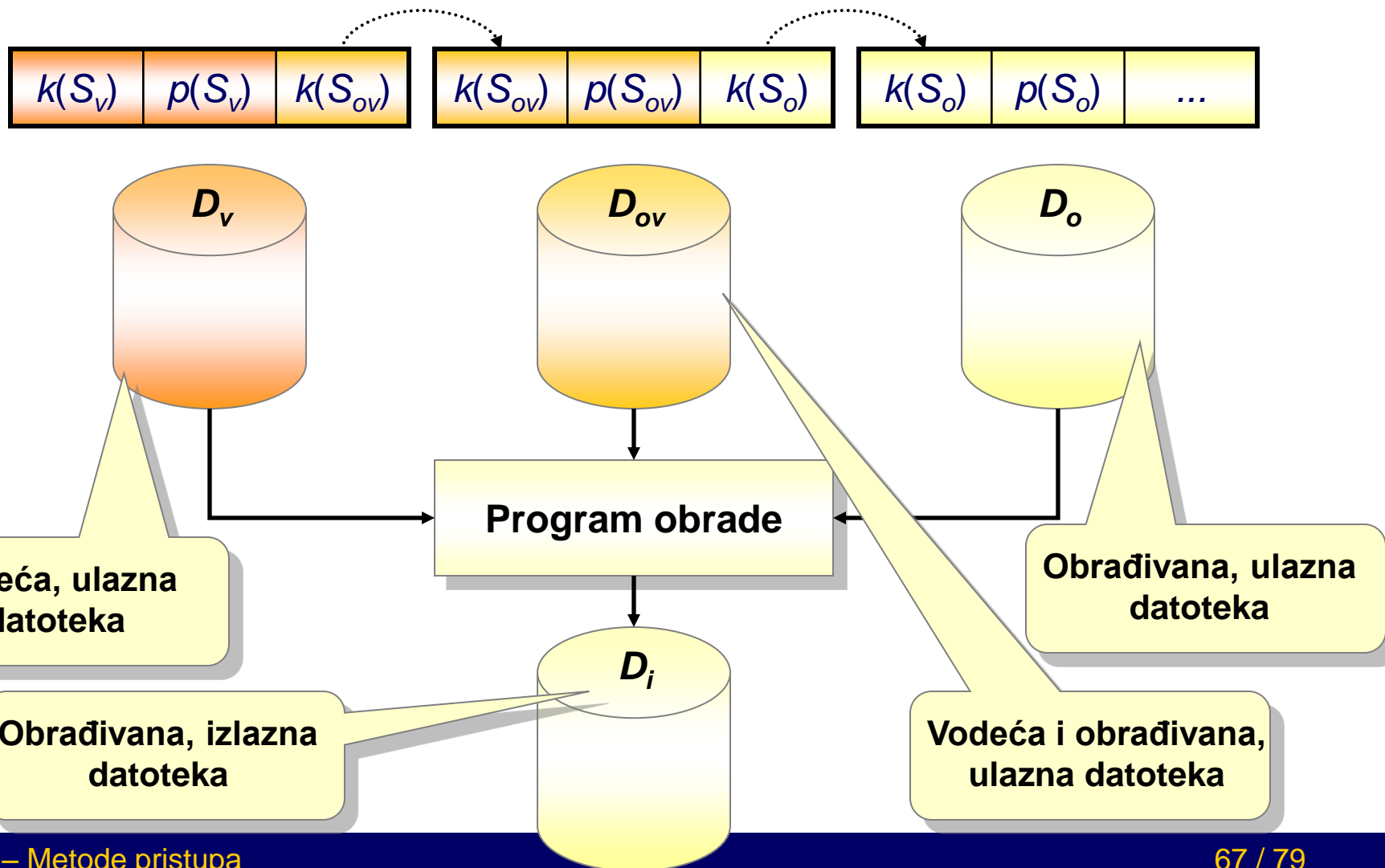
- **Obrada datoteka**
- **Uloge datoteka u obradi**
 - podela prema vrstama primenjenih operacija u obradi
 - **ulazna datoteka**
 - datoteka u kojoj se isključivo vrše čitanja
 - **izlazna datoteka**
 - datoteka u koju se isključivo zapisuju novi slogovi u obradi
 - **ulazno-izlazna datoteka**
 - datoteka u kojoj se vrše i čitanja i ažuriranja slogova

Opšte procedure nad datotekama

- **Obrada datoteka**
- Uloge datoteka u obradi
 - podela prema ulozi u traženjima slogova
 - **vodeća datoteka**
 - datoteka koja isključivo generiše argumente traženja ili pretraživanja slogova tokom obrade
 - barem jedna ulazna datoteka u obradi mora biti vodeća
 - **obrađivana datoteka**
 - datoteka u kojoj se isključivo vrše traženja ili pretraživanja, na osnovu generisanih argumenata
 - **vodeća i obrađivana datoteka**
 - datoteka sa obe uloge
 - » vodeća za neku drugu, obrađivanu i
 - » obrađivana, u odnosu na neku vodeću

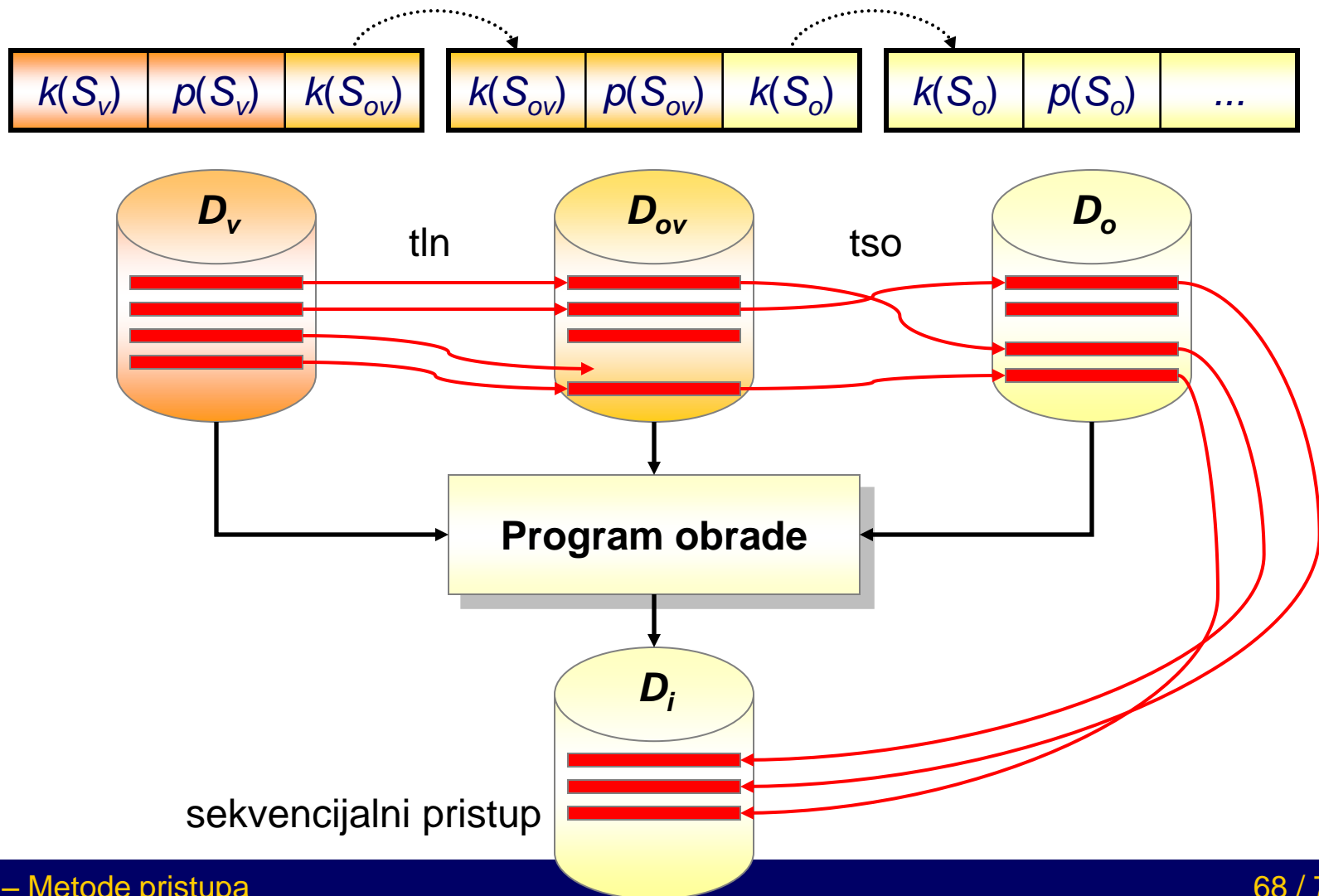
Opšte procedure nad datotekama

- Obrada datoteka

Opšte procedure nad datotekama

- Obrada datoteka

Opšte procedure nad datotekama

- **Obrada datoteka**

- vrste obrade, prema načinima traženja slogova u obrađivanoj datoteci

- **direktna obrada**

- u svakom narednom koraku obrade zahteva se traženje slučajno odabranog sloga (tso)

- **redosledna (sekvencijalna) obrada**

- u svakom narednom koraku obrade zahteva se
 - » traženje logički narednog sloga (tln) i/ili
 - » sekvencijalni pristup fizički susednoj lokaciji

Opšte procedure nad datotekama

- **Reorganizacija datoteke**
 - ponovno formiranje datoteke
 - u cilju dovođenja u sklad FSP sa novim stanjem LSP
 - motivacija
 - operacije ažuriranja vrše izmene u LSP koje FSP nekada ne prati na odgovarajući način
 - to dovodi do degradacije performansi rada sa datotekom
 - primeri
 - nagomilavanje neaktuelnih, logički izbrisanih slogova koji zauzimaju lokacije u FSP
 - nagomilavanje lanaca slogova
 - neizbalansiranost podataka s obzirom na postojeću indeksnu strukturu
 - prevelika fragmentacija slobodnog prostora

Opšte procedure nad datotekama

- **Reorganizacija datoteke**

- organizacije koje traže povremenu reorganizaciju
 - sekvencijalna
 - spregnuta
 - statička rasuta
 - statička indeksna
- organizacije koje ne traže povremenu reorganizaciju
 - serijska
 - reorganizacija nije neophodna
 - indeksna s B stablom
 - reorganizacija se sprovodi dinamički i lokalizovana je
 - dinamička rasuta
 - reorganizacija se sprovodi dinamički i lokalizovana je

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Performanse obrade datoteke

- Mere podobnosti datoteke sa zadatom organizacijom da participira u obradi
 - kao vodeća ili obrađivana
 - u redoslednoj ili direktnoj obradi
- **Idealna organizacija datoteke**
 - zahteva tačno onoliko lokacija koliko sadrži slogova
 - faktor popunjenosti 100%
 - zahteva najviše jedan pristup za tso i tln
 - zahteva najviše jedan pristup za pretraživanje
 - po bilo kom zadatom uslovu
 - zahteva jedan pristup za bilo koju operaciju ažuriranja
 - nikada ne zahteva reorganizaciju

Performanse obrade datoteke

- Izbor vrste organizacije datoteke
 - predstavlja kompromisno rešenje
 - nemoguće je da jedna vrsta organizacije zadovolji sve navedene zahteve
 - favorizacija jednih često defavorizuje druge zahteve
 - uzimaju se u obzir potrebe i uticajnost aplikativnih programa
 - favorizuju se željene mere performansi, u odnosu na zauzeće memorijskog prostora
 - cena memorisanja po jedinici kapaciteta sve niža

Performanse obrade datoteke

- Ukupno vreme traženja ili pretraživanja slogova
 - zavisi od
 - broja i vremena pristupa blokovima na jedinici diska
 - broj dominantno opredeljen vrstom organizacije datoteke
 - » u slučaju pretraživanja i prirodnom logičkog uslova
 - broj (za velike datoteke) zavisi od karakteristika fajl sistema OS
 - vreme dominantno opredeljeno karakteristikama diska ($\sim 10\text{ms}$)
 - vremena prenosa bloka sa diska u OM
 - dominantno opredeljeno karakteristikama diska i sprežnog podsistema ($< 1\text{ms}$)
 - broja i vremena upoređivanja argumenta sa vrednošću ključa
 - broj dominantno opredeljen vrstom organizacije datoteke
 - » u slučaju pretraživanja i prirodnom logičkog uslova
 - vreme dominantno opredeljeno karakteristikama OM i CPU ($\sim 10\text{ns}$)

Performanse obrade datoteke

- **Mere za ocenu performansi**
 - (A)
 - broj pristupa blokovima
 - broj upoređivanja argumenta i vrednosti ključa
 - (B)
 - srednji broj
 - broj u najgorem slučaju (apsolutni broj)
 - (C)
 - traženje logički narednog sloga
 - traženje slučajno odabranog sloga
 - operacije ažuriranja (upis, brisanje, modifikacija)
 - (D)
 - uspešna operacija
 - neuspešna operacija

Performanse obrade datoteke

- Mere za ocenu performansi**

		Broj pristupa		Broj upoređivanja	
		apsolutni	srednji	apsolutni	srednji
tln	uspešno	√	√	√	√
	neuspešno	√	√	√	√
tso	uspešno	√	√	√	√
	neuspešno	√	√	√	√
upis	uspešno	√	√	√	√
	neuspešno	√	√	√	√
brisanje	uspešno	√	√	√	√
	neuspešno	√	√	√	√
modifikacija	uspešno	√	√	√	√
	neuspešno	√	√	√	√

Sadržaj

- Osnovna struktura datoteke
- Struktura datoteke kao niza blokova
- Metoda pristupa
- Parametri organizacije datoteka
- Vrste organizacije datoteka
- Opšte procedure nad datotekama
- Performanse obrade datoteke

Pitanja i komentari

Metode pristupa i organizacija datoteka

*Usluge metoda pristupa i
vrste organizacija datoteka*